

Roma Illyria İlişkilerinde İlk Dönem (M.Ö. 230 - 35)

The First Period of Roman - Illyrian Relations (230 – 35 BC)

Ali GÜVELOĞLU*

Öz

Roma, kentnin kuruluş aşamasının ardından İtalya içinde kuzeyde, doğuda ve güneydoğuda Etrüskler ve çeşitli Latin - İtalik topluluklarıyla birçok savaşlar yapmış, güney İtalyadaki Grek kolonileriyle giriştiği mücadeleyi başarıyla sonuçlandırmıştır. (M.Ö. 272) Daha sonra aşamalı olarak üç ayrı zamanda yapılan Kartaca savaşları, (M.Ö. 264 – 146) ardından Helenistik krallıklardan Makedonia (M.Ö. 215 – 146) ve Seleukoslarla yapılan savaşlar (M.Ö. 192 – 190) kazanılmış, bunlarla birlikte Roma'nın Hannibal'den sonraki en büyük düşmanı Mithridates'e karşı başarı ile sonuçlanan üç savaş yürütülmüştür (M.Ö. 88 – 64) ve en son da Caesar döneminde iç savaşlar (M.Ö. 49 – 44) dönemini yaşamıştır. Kısacası Roma yaklaşık beş yüz yıllık geçmişinde sürekli savaşlar ve çalkantılar içinde kalmıştır. Bu kaos döneminin ardından ise Akdeniz dünyasının Roma dünyasına kazandırılması amaçlanmış ve bu süreçte Adriyatik bölgesinin de fethine başlanmıştır. Bu süreçte Adriyatik kıyılarında yerleşmiş olan Illyrialularla yapılan savaşlar M.Ö. 229'da başlamış ve M.Ö 35 – 33 yıllarında Octavianus'un Tuna nehrine kadar ilerlemesi ile Roma – Illyria ilişkilerinin ilk dönemi bitmiştir. Bundan sonraki ilişkiler Principatus olarak adlandırılan dönemde ve daha sıkı olarak gerçekleşmiştir.

Anahtar Kelimeler: Roma, Illyria,Adriyatik

Abstract

After the foundation of city, Romans fought against Etruscans and various Latin – Italic tribes in the north, east and northeast of Italy and in the south she ended fights with success against Greek colonies (272 BC). After this the Carthagian wars were experienced in three seperate periods (264 – 146 BC). Following these, the wars against Hellenistic Makedonian (215 – 146 BC) and Seleucian kingdoms (192 – 190 BC) were came through. After all, Romans fought against Mithridates

---

* A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih (Eskiçağ Tarihi) Anabilim Dalı Doktora öğrencisi.

who was the most powerfull enemy after Carthagian Hannibal (88 – 64 BC). Finally in the time of Caesar the civil wars (49 – 44 BC) were experienced in Rome. Shortly we can say that Romans stayed in war and chaos during last 500 years. After this chaotic period, Romans started the invension of Mediterranean world and Adriatic coast. During this invension Romans fought against Illyrians who were setteled in the Adriatic coast. The war was started in 229 BC and ended with Octavians camps in 35 – 33 BC which was advenced up to River Danube. With the begining of Octavian's camps first period of Roman – Illyrian relations were ended. New relations were more closely established in the time of Principate.

Key Words: Rome, Illyria, Adriatic

Bu çalışmanın amacı, Roma'nın Adriyatik kıyısında yer alan Illyria bölgesi ile olan siyasal ilişkilerinin M.Ö 230'da Romalı tüccarların Adriyatik denizindeki bir anlaşmazlık yüzünden öldürülmesiyle başlayıp M.Ö 35'te Octavianus'un Tuna bölgesinde uzun süreli bir ordugah kurmasına kadarki dönemi kapsayan ilk dönemini incelemektir. Bunu yaparken ortaya tamamen yeni ve özgün sonuçlar koymaktan çok arkeolojik, epigrafik ve nümizmatik kanıtlar ışığı altında daha önce ortaya çıkmış, ancak dağınık bir durumda bulunan bilgileri bir arada ve sistemli bir şekilde Türk okuyucusuna aktarmak amaçlanmıştır. Bu çalışma hazırlanırken Antik çağ yazarlarının eserleri ile yazıt ve sikke kataloglarının yanı sıra Illyria bölgesinde yapılan kazılar hakkında arkeolojik bilgi sağlayan raporlar, yani hem birinci elden kaynaklar hem de ikinci elden kaynaklar kullanılmıştır.

M.Ö. 233'de Illyrialıların kralı Agron, mevcut durumunu güçlendirmek amacıyla Aitolialılara karşı Makedonialı II. Demetrios ile ittifak kurmuş, bölgede yer alan küçük toplulukları da bu birliğin içine çekerek Adriyatik kıyılarında kısa sürecek olan siyasi üstünlüğü ele geçirmiştir.¹ Üç yıllık aradan sonra kral Agron M.Ö. 230'da hayatını kaybederken Pinnes adlı oğlunu ve onunla birlikte Illyria'nın yönetimini eşi kraliçe Teuta'ya bırakmıştır.² Aynı yıl Agron'un ölümüyle ortaya çıkan otorite boşluğundan yararlanmak isteyen bir grup Illyrialı korsan Romalı tüccarları Epeiros (Epirus) ve Akarnania'da ticaret yapma sorunları yüzünden öldürmüşlerdir.³

¹ Polyb. II. 2. 4; Demircioğlu 1998, 281.

² Teuta adlı karısı oğlu Pinnes'in öz annesi değildir. Bir sonraki gelişmede, hırslı bir kişiliğe sahip olan kraliçe Teuta'nın üvey oğlu Pinnes'i gölgede bırakarak yönetimi ele geçirdiğini, ancak Roma'nın buna müdahale ederek sadece Pinnes'in yöneteceği topluluğu Illyria'nın meşru halkı saydığını görüyoruz. Ayrıntılı bilgi için bkz. App. X. II. 7.

³ Polyb. II. 4. 7; ayrıca bkz. Scullard 1980, 192; Demircioğlu Roma'nın M.Ö. 266'dan itibaren Adriyatik denizi ile ilgili girişimlerde bulunduğunu ve M.Ö. 239'da bazı olaylar karşısında Akarnania lehine tutum içinde bulunduğunu bildirmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Demircioğlu 1998, 280. Ne var ki M.Ö 266'daki ve M.Ö 239'daki siyasi ilişkiler Illyria

Bunun üzerine Roma senatosu L. Coruncanius ve C. Corincanius'u konu hakkında araştırma yapmaları için elçi olarak bu bölgeye göndermiş, Coruncanius kardeşlerden birisi Roma'ya dönüş yolunda öldürülmüştür. Kraliçe Teuta Roma tarafından durumu düzeltmesi için yapılan ilk uyarıları dikkate almamış, sonradan yaptığı hatadan dönmek istemişse de Roma ilk defa kuzey sınırını bir ordu ile aşmak üzere Illyria'ya karşı savaş ilan etmiştir.⁴

M.Ö. 229'da, artık bir kraliçe tarafından yönetilmekte olan Illyrialılar gelişmiş bir ticari filo ile bölgedeki ticarete hakim olma yolunda ilerlemeye devam etmiştir. Bu ticari güç Roma'nın dikkatini çekmiş ve Roma Adriyatik'te gelişmekte olan bu ticari potansiyele sahip olma isteği ile Illyrialılara karşı alınmış olan savaş açma kararını uygulamakta gecikmemiştir.⁵ Roma senatosu tarafından kraliçe Teuta'nın üzerine Fulvius Centumalus ile Hellen dünyasını iyi tanıyan *consul* Postumius Albinus kumandasında bir kara ordusu ile deniz filosu ve Cn. Fulvius Centumalus komutasında bir donanma gönderilmiştir.⁶ Gönderilen kuvvetler, 20.000 piyade, 2.000 süvari ve 200 gemiden oluşmakta idi. Bu güçler karşısında Apollonia, Epidamnos, Korkyra, Pharos ve Issa gibi yerleşim yerleri ve adalar kısa süren ilk çarpışmaların ardından teslim olmuşlardır.⁷ M.Ö. 229'da başlayan ve I. Illyria savaşı olarak tarihe mal olan savaş M.Ö. 227'de Roma lehine sona ermiş ve kraliçe Teuta'nın sahip olduğu ticaret filosunun sayısını kısıtlayan ve bu filonun dolaşım alanını Adriyatik kıyıları ile sınırlı tutarak Illyria'nın Roma'ya vergi vermesini öngören bir barış yapılmıştır. Böylece kraliçe Teuta, krallığının büyük bir kısmı üzerindeki siyasi otoritesini Roma'ya devretmiştir.⁸

---

bölgesinin tamamını ilgilendirmediğinden ve Roma'nın bu girişimleri karşısında kendisine denk bir otorite bulunmadığından çalışmamız karşılıklı ilk ilişkinin kurulduğu M.Ö. 230 yılı olayları ile başlatılmıştır.

⁴ Polyb. II. 8; Bu durum karşısında Roma sorunu ilkin diplomatik yollardan çözmeye çalışmış, ancak kraliçe Teuta başlangıçta buna sıcak bakmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Scullard 1980, 192.

⁵ Bu olay üzerine Issa adasında yaşayanlar Romalılardan yardım talebinde bulunmuştur. Yardım istenmesinin ardından Roma Illyrialıların üzerine o yılın konsülü Gnaeus Fulvius Centumalus komutasında bir filo göndermiş, konsülün yardımcılığını da Lucius Postumius Albinus yapmıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz. App. X. II. 7; Eutr. III. 4; ayrıca bkz. Wilkes 1969, 13.

⁶ Polyb. II. 11 - 12; bu konuda ayrıca bkz. Liv. Per. 20; App. X. II. 7; Cass. Dio frag. 49; Eutr. III. 4. Ayrıca bkz. Scullard 1980, 192.

⁷ Polyb. II. 12; Adriyatik denizi kıyıları Grekler tarafından koloni kurmak için pek de uygun görülmeyen bir bölgedir. Bu nedenle Apollonia, Epidamnos, Korkyra, Pharos ve Issa dışında bu bölgede kurulmuş başka Grek kolonisi yoktur. Yukarıda adı geçen koloniler kuruldukları günden itibaren savaşlarla ve sıkıntılarla mücadele etmişlerdir. Bkz. Demircioğlu 1998, 280.

⁸ Wilkes 1969, 17; Scullard 1980, 192; Roma bölgede gittikçe etkinliğini gösterirken

Savaşın Roma adına diğer kazançları ise şunlar olmuştur: Pharos vassal krallık olarak yeniden yapılandırılarak Demetrios tarafından yönetilecek, Lissos'un güneyine yalnızca iki adet silahsız Illyria gemisi inebilecek, Korkyra, Apollonia, Epidamnos ve Parthini ile Atintanias'da yer alan Illyria kabileleri ve Issa adası Roma koruması altında müttefik kuvvetler olacaktır. Ayrıca Agron'un oğlu Pinnes, Illyria'nın meşru yöneticisi kabul edilecek ve isterse Roma ile dost kalabilecektir.⁹

Ancak elimizdeki kaynaklar ışığında Lissos ve Korkyra'nın Roma tarafından korunduğuna ve Roma'nın bu dönemde bölgede siyasi girişimlerde bulunduğuna ilişkin bir şey söylemek mümkün olmamaktadır. Bu anlaşmayla birlikte Roma, kuzeydoğuda ilk kez toprak sahibi olduğu gibi kuzey sınırlarını aşarak bu bölge üzerinde, ileride yapacağı savaşlar sırasında ihtiyaç duyacağı ve kendisine lojistik destek sağlayacak olan sağlam bir yere de sahip olmuştur.¹⁰ Ne var ki, bu kadar kısa sürede elde edilen ilk başarıların kalıcı olmayacağı ve Illyrialıların Roma'ya karşı uzun süre direneceği kısa sürede anlaşılacaktır.

Bundan sonra yaklaşık sekiz yıl boyunca bölgede gerek askeri gerek siyasi açıdan bir hareketlilik gözlenmemiştir. Ancak tarih M.Ö. 219'u gösterdiğinde Roma yeniden, bu sefer daha kısa süren bir savaşın içine girmiştir. Eski kral Agron'un güç birliği yaptığı ve Romalılarca ele geçirilen Pharos adasına yönetici olarak atanan Demetrios Makedonia kralının da kendisine destek vermesine güvenip¹¹ Illyria üzerine korsanlardan oluşan kuvvetlerini göndermiş ve bazı başarılar sağlamıştır.¹²

Demetrios'un bu girişimi üzerine Roma, Gallia topraklarında üç yıl boyunca süren savaşların da sona ermesinden yararlanıp Demetrios'un üzerine deniz kuvvetlerini göndermiş ve bu korsanlar Roma'nın deniz gücüne boyun eğmişlerdir.¹³ Roma orduları komutanı olan M.Ö. 219 yılı *consulleri* Aemilius Paullus ve Livius Salinator'un¹⁴ Pharos'u ele

---

Illyrialıların ellerinden almış olduğu toprakları da Issa ve Pharos adalarına ve diğer küçük yerli topluluklara dağıtarak bölgede vassal krallıklar oluşturmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Demircioğlu 1998, 283.

⁹ App. X. II. 7; Eutropius'a göre bu zafer Illyrialılara karşı kazanılan ilk büyük başarıdır. Bkz Eutr. III. 4.

¹⁰ Bu dönemde Lissos ve Pharos Grekçe yazıtlı sikkeler kullanmaya devam etmişlerdir. Lissos ve Pharos sikkeleri için bkz. Head 1911, 317 - 318; Ridley 1987, 164; Scullard 1980, 193.

¹¹ Bkz. Demircioğlu 1998, 286.

¹² App. X. II. 7; Eutr. III. 4; ayrıca bkz.

¹³ App. X. II. 8; Demircioğlu 1998, 287.

¹⁴ M.Ö. 254 - 204 arasında yaşamıştır. İkinci Kartaca savaşında ve ikinci Illyria savaşında görev almıştır. M.Ö. 219 ve 207'de iki kez konsullük yapmıştır.

geçirmelerinin üzerine Demetrios Makedonia kralı V. Philip'e sığınmıştır.¹⁵ Bu savaş sonunda Roma tarafından koruma altına alınmış olan krallıklar elde tutulmuş, Agron'un oğlu Pinnes tahtta kalmaya devam etmiş, Demetrios savaş tazminatı ödemek zorunda bırakılmıştır.¹⁶ Ne var ki, Pinnes M.Ö. 219'da henüz 15 yaşındayken hayatını kaybetmiş ve Illyria'nın yönetimi Demetrios'un elinde kalmıştır.¹⁷

Bu savaşların Roma lehine kazanılmasına rağmen Roma M.Ö. 181'de Aquileia kolonisinin kurulmasına kadar Tuna bölgesinde kalıcı bir yerleşim yerine sahip olmamıştır.¹⁸ Aquileia'da kurulmuş olan liman Roma için oldukça faydalı olmuş, ilerleyen dönemlerde Tuna bölgesinin kuzeyinde yer alan Noricum'un demir madenlerinin taşınmasında kullanılmış, ayrıca Roma'nın kuzeydoğu toprakları ile Alpler arasındaki ticaret de bu liman üzerinden başarı ile yürütülmüştür.¹⁹ Noricum'un demir madenleri Romalılar için büyük önem taşımıştır, çünkü Roma bu bölgedeki ticarete sahip olmak için bölgeye girmeden önce ticareti tek başına eline alarak ekonomik açıdan bölgede gücünü hissettirmek istemiştir.²⁰

Illyria'nın bilinen son yöneticisi, M.Ö. 181'de ölen Pleuratus'un oğlu Genthius olmuştur.²¹ Yeni kral yönetimin başına geçer geçmez Roma'nın müttefiklerine saldırmış, bununla yetinmeyen kral Roma ile Makedonia arasında yapılan üçüncü Makedonia savaşı sırasında (M.Ö. 171 – 168) M.Ö. 169'da Makedonia kralı Perseus'la para karşılığı anlaşarak Roma kuvvetlerine saldırmış, bunun ardından Roma ile Genthius'un arası açılmıştır.²² M.Ö. 168'de Romalılarla Genthius arasındaki anlaşmazlıklara son verecek olan bir savaş yapılmıştır. Bu savaştan bir yıl önce, yani Genthius'un Roma kuvvetlerine saldırdığı yıl Roma, Genthius'u uyarmış ve Roma ile dostluk anlaşması yapmaya davet etmek için A. Terentius Varro, C. Plaetorius ve C. Cicereius'tan oluşan üç kişilik elçi heyeti göndermiştir. Ancak Genthius buna sıcak bakmamış, elçi olarak gönderilen heyetin getirdiği haberler Roma için savaşı zorunlu kılmıştır.²³ Bu girişim sonunda

¹⁵ Polyb. III. 18 – 19; ve App. X. II. 8.

¹⁶ App. X. II. 8; ayrıca Wilkes 1969, 18.

¹⁷ Wilkes 1992, 70, 162.

¹⁸ Liv. XL. 34; Istvan – Mócsyi - Barkóczi 1963, 5; Mócsyi 1974a, 33; Scullard, Aquileia'nın Roma'nın kuzey sınırını sağlamlaştırmak amacıyla kurulduğunu ve buraya çoğunluğunu askerlerin oluşturduğu birçok kolonistlerin gönderildiğini kaydetmiştir. Bkz. Scullard 1980, 295.

¹⁹ Alföldy 1974, 30.

²⁰ Mócsyi 1974b, 31.

²¹ Wilkes 1969, 19.

²² App. X. II. 9.

²³ Liv. XLII. 26. 6 – 7.

Roma'ya karşı cephe alan Genthius nedensiz yere Roma'nın denetimi altında bulunan Illyria topraklarına saldırmıştır.²⁴ Bu arada Roma ise kendisine karşı gelmemesi için uyarmak amacıyla Makedonialı Perseus'a elçiler göndermiş, ancak onlar elçi olarak değil de sanki ajan olarak gelmiş gibi yakalanıp elleri zincirlenerek hapse atılmışlardır.²⁵ Bunun üzerine M.Ö. 168 yılında bir Roma ordusu *consul* P. Lucius Aemilius komutasında Perseus'un²⁶ üzerine gönderilirken Genthius'un üzerine de *praetor* L. Anicius Gallus gönderilerek savaş başlatılmıştır.²⁷

Genthius'un birkaç gemisi ele geçirilip savaş karaya çekilerek Genthius *praetor* L. Anicius Gallus tarafından kısa bir sürede ele geçirilip bir kaleye hapsedilmiştir.²⁸ Genthius'un burada diz çökerek anlaşma yapmak için yalvarmış, bunun üzerine kendisine Roma'nın belirlediği şartların bildirilmiş ve düşünmesi için üç gün süre tanınmıştır.²⁹ Sonuçta Genthius, Roma ile anlaşma şartlarını yerine getirmek istemediğinden Roma'ya esir olarak götürülmüştür.³⁰ Genthius'un yenilmesiyle Illyria krallığı Scodra'yı (Iskodra) Romalılara teslim etmiştir. Bu arada *consul* L. Aemilius Paullus'un da Makedonia kralını yenmesi üzerine Makedonlara ve Illyrialılara tekrardan özgür olma hakkı verilirken Roma'ya vergi vermeleri şartıyla anlaşmalar yapılmıştır.³¹

Bu savaş sonrasında Roma'nın eline geçmiş olan Scodra, Makedonia krallığı için kaybedilmemesi gereken bir kent idi. Çünkü M.Ö. 221–197 yılları arasında bu kentte kral V. Philip'in bastırıldığı ve kullanıldığı anlaşılın paraların gösterdiği gibi kent gerek ticaret gerekse dış politika anlamında Makedonia krallığının önemini takdir ettiği bir bağımlı üs olarak hareket etmiştir.³² Ne var ki, Scodra'nın Roma'nın eline geçmesiyle birlikte bu tarihten itibaren Illyria krallığı Makedonia'ya bağımlı olmaktan çıkmış, bir bakıma Roma'nın daha sıkı denetimi altına girmiştir.³³ Roma'nın artık Illyria

²⁴ Eutr. IV. 6 – 8; ayrıca bkz. Demircioğlu 1998, 286; ve Wilkes 1969, 23.

²⁵ App. X. II. 9; ve Scullard 1980, 292 – 297.

²⁶ Eutr. IV. 6; ayrıca bkz. Ridley 1987, 177.

²⁷ Liv. XLIV. 30; Appianus bu konuyu anlatırken Genthius'un kuvvetleri hakkında bilgi vermemiştir. Bkz. App. X. II. 9; ve Eutr. IV. 6.

²⁸ Liv. XLIV. 14 – 15, 29.

²⁹ App. X. II. 9.

³⁰ Eutropius'a göre Genthius'un kuvvetleri ile yapılan savaş otuz gün sürmüştür. Genthius ile beraber karısı ve çocukları da Roma'ya getirilmişlerdir. Bkz. Eutr. IV. 6. Ancak Appianus Eutropius'tan farklı olarak bu savaşın yirmi gün sürdüğünü kaydetmiştir. Appianus'a göre yalnızca Genthius esir alınarak Roma'ya götürülmüş ve hapsedilmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. App. X. II. 9.

³¹ Liv. XLIV. 30 – 32 ve Eutr. IV. 7.

³² Head 1911, 316; ve Ridley 1987, 177.

³³ Illyria'nın Makedonya krallığına bağımlı olmaktan çıkışıyla ilgili geniş bilgi için bkz.

bölgesinde siyasal yönden egemen duruma geldiğini Illyria'nın üç bağımsız bölgeye ayrılmış olması da ayrıca göstermiştir. Bu bölgelerden biri başkenti Scodra (Iskodra) olan Enkalayes, bir diğeri başkenti Epidamnos (Dyrrhacium) olan Taulantes ve son olarak başkenti Dulcigno olan Epirotes olmuştur.³⁴

Noricum Romalılar tarafından M.Ö. 186'dan itibaren krallık yönetiminde bir bölge olarak bilinmiştir.³⁵ Roma ile ilk doğrudan politik ilişkiler de M.Ö. 170'lerde Noricum kralı Cincinnatus döneminde başlamış ve bu dönemde Istria savaşları sırasında Roma tarafından gönderilen bir elçi Noricum'u ziyaret etmiştir.³⁶ M.Ö. 120'lerde Kelt kökenli Cimbriler yurtlarından çıkarılmış ve Noricum bölgesine gelerek burada yerleşmişlerdir.³⁷ Cimbrilerin ardından Noricum'a yine Keltlerden Boii toplulukları gelip yerleşse de bu dönemde Roma ile Noricum arasında siyasal bir bağ kurulmamıştır. Roma'nın Noricum ile ilişkileri Augustus'la başlayan *Principatus* döneminde tekrardan canlandırılmışsa da bölgede yer alan diğer eyaletlere göre oldukça sınırlı kalmıştır. Bunda bölgenin dağlık bir yapıya sahip olması ve Balkanlar'a giden kara yoluna olan uzaklığı etkili olmuş olabilir.

Roma ile Noricum arasındaki düzenli ilişkiler Roma'nın M.Ö. 3. yüzyılın sonları ile M.Ö. 2. yüzyılın başlarında kuzey İtalya'yı tamamen fethetmesi³⁸ ve yukarıda değinilen Aquileia kolonisini kurması sonrasında gündeme gelmiştir.³⁹ Ancak bu dönemdeki siyasal ilişkiler zengin maden kaynaklarının yoğun olarak bulunduğu ve Baltık denizine açılan amber yolu üzerindeki bölge ile sınırlı kalmıştır.⁴⁰ Buna karşılık büyük Macar ovası ve Balkanlar'ın diğer bölgeleri ile Roma'nın ilişkileri daha ender ve genelde askeri yönde olmuştur.

Yukarıda değinilen *consul* C. Cassius Longinus'un M.Ö. 171'deki yürüyüşünden sonra iki kez, M.Ö. 156 ve 119'da Roma orduları Dalmatia'da bulunan korsanların ordugahına saldırmak için Illyria'ya girmiş, ancak yukarı Sava'da ve Siscia'da bulunan güçlü kaleleri geçemeyince kalıcı bir başarı elde edemeden geri dönmek zorunda kalmıştır. Bu girişimlerin

---

Scullard 1980, 292 – 297.

³⁴ Adı geçen kentlerde yapılan arkeolojik kazı sonuçları için bkz. Wilkes 1969, 25; ayrıca bkz. Head 1911, 319.

³⁵ Liv, XXXIX. 5. 5. 1.

³⁶ Liv. XLIII. 5. 5, 5. 7 – 8; ayrıca bkz. Alföldy 1974, 32.

³⁷ Strab. VII. 2. 1.

³⁸ Kuzey İtalya'nın fethedilmesi ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Scullard 1982, 292 – 297.

³⁹ Robert - Dise 1991, 28; Aquileia'nın kurulması ile ilgili olarak bkz. Scullard 1980, 295.

⁴⁰ Mócsyi 1974a, 33;

başarıya ulaşamamasında bölge halklarının savaşa ve özgürlüklerine düşkün yapıda olmaları etkili olmuştur. M.Ö. 119'da *consul* C. Marcius Figulus'un yürütmüş olduğu savaşın sonunda Dalmatyalılar oturdukları bölgede geçici olarak sakinleştirilebilmiştir.⁴¹

Adriyatik kıyılarının yaklaşık bir yüz yıllık savaşlar ve karşı koymalarla ele geçirilmesiyle Tuna bölgesinde askeri hareketliliğin temposu M.Ö. 1. yüzyılın ilk yarısında hız kazanmıştır. Scordisciler ve Illyrialılardan bir grup olan Dardaniyalılar, Makedonia'nın kuzey sınırında konuşlanmış bulunan *dictator* Sulla'nın kuvvetlerine saldırmışlar, buna karşılık *consul* L. Cornelius Scipio Asiagenus, Scordiscileri M.Ö. 82 yılında yenilgiye uğratmıştır. Hemen ardından çıkan karışıklığa karşı *proconsul* Gaius Cosconius bölgeye gönderilmiş ve Dalmatyalılara karşı yapılan savaşta başarı kazanmıştır.⁴² Dardaniyalılarla yapılan savaşlar ise M.Ö. 76 – 73 yılına kadar sürmüş, bu sayede Roma ordusu ilk defa Tuna nehrinin ötesine büyük bir güç ile geçmiş ve ordugah kurarak savaş yönetmiştir.⁴³

Bu olayların ardından Roma iç işlerinde oldukça karışık bir döneme girmiş, M.Ö. 60 yılında kurulan *triumvirliğin*⁴⁴ zeki üyesi Caesar *consullüğünün* ardından Gallia Cisalpina ve Illyricum'un valiliğini beş yıllığına üzerine almayı bilmiştir.⁴⁵ Halk *tribunu* P. Vatinius'un önerisine göre Caesar bu eyaletlerde üç *legion* bulundurabilecek ve *legatuslar* atayabilecekti.⁴⁶ Caesar'ın Illyricum valiliğini alması ona Balkan yarımadasında da askeri hareket yapma yetkisini tanımıştır. Caesar'ın Gallia'da düzeni sağladıktan sonra böyle bir girişimde bulunma isteği görülecektir.⁴⁷

⁴¹ App. X. II. 11; ayrıca Mócsy 1974a, 33.

⁴² Tarihçi Eutropius Dalmatia'nın en büyük kenti olan Salona'nın bu savaş sonunda Romalılar tarafından ele geçirildiğini kaydetmiştir. Bkz. Eutr. VI. 4.

⁴³ App. X. I. 5; Adı geçen savaş bazı modern kaynaklarda M.Ö. 82 yerine M.Ö. 81 yılında yapılmış gösterilmektedir, Dardaniyalılarla yapılan savaş hakkında bkz. Zsolt 2003, 138.

⁴⁴ I. Triumvirlik: Üç adam anlamına gelmektedir. Bu birlik Gaius Iulius Caesar, Pompeius ve Marcus Licinius Crassus'un Senato karşısında daha güçlü olabilmek için kurmuş olduğu bir birliktir. İlk kez M.Ö. 60 yılında kurulmuştur. bu sayede Caesar Gallia valiliğini elde edebilmiştir. M.Ö. 56'da anlaşma yenilenmiş, ancak M.Ö. 53'te Crassus'un Kharrhai'de (Harran) öldürülmesiyle I. Triumvirlik dönemi kapanmıştır. Caesar'ın diktatörlüğü hakkında bkz. Eutr. VI. 19 – 25. Ayrıntılı bilgi için Bkz. Tekin 2008, 218.

⁴⁵ Suet. Caes. XXII

⁴⁶ Ridley 1987, 307.

⁴⁷ Cic. Att. 8. 3. 3. Suetonius'a göre Caesar'ın amacı Trakya'ya saldıran Dacları durdurmak ve Parthlara karşı Armenia toprakları üzerinden bir sefer düzenlemektir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Suet. Caes. XLIV; Mommsen 1909, 8; ve Ridley 1987, 307.

M.Ö. 35'te İlyrialılardan Ardiaei ve Palarioi adlarıyla tanınan kabileleri Roma'nın başka bölgelerdeki sorunlarla⁴⁸ ilgilenmesini fırsat bilerek Roma İlyria'sına nedensiz yere saldırmışlardır.⁴⁹ Bu saldırılarla bölgedeki mevcut Roma askeri güçleri baş edemeyince Roma senatosu o yılın *consulu* Ser. Fulvius Flaccus komutasında 10.000 piyade ve 600 süvariden oluşan bir kuvveti bölgeyi yatıştırmaları için göndermiştir. Ardiaei ve Palarioi kabileleri savaş için yeterince hazırlıklı olmadıklarından barış istemişler, Roma senatosu da savaş tazminatı ödemelerini emretmiştir. İstenen tazminat ödenmeyince Fulvius Flaccus üzerine aldığı görevi en iyi şekilde yerine getirerek saldırgan kuvvetleri tam anlamıyla etkisiz hale getirmiştir. Tarihçi Appianus, *consul* Fulvius Flaccus'un bölgedeki ilerlemesinin bir gezinti şeklinde yapıldığını ve adı geçen toplulukların Roma'ya karşı koyacak güçlerinin bulunmadığını kaydetmiştir.⁵⁰

İlyria topluluklarından bir başkası olan Moesialılar Tuna Nehri ile Trakya'nın kuzey ve kuzeybatı sınırını oluşturan bölgede oturmakta idiler. Moesia olarak adlandırılan bölgenin güneyinde Makedonia, batısında Noricum yer almıştır. Moesia'nın kuzey sınırını ise Roma'ya uzun süre sorunlar çıkarmış olan Daclar iskan etmişlerdi.⁵¹ Tarihçi ve kumandan Velleius Paterculus, Tuna bölgesi eyaletlerini sayarken Moesia'nın Augustus döneminde kumandan olan Tiberius⁵² tarafından imparatorluğa katıldığını bildirmektedir.⁵³ Aynı konu bir başka kaynakta, Moesialıların Tiberius dönemine kadar vergi vermeyi kabul etmedikleri, ayrıca Moesia'nın Augustus döneminin sonuna kadar yalnızca askeri açıdan önemli bir bölge olduğu ve eyalet statüsünde olmadığı şeklinde kaydedilmiştir.⁵⁴

M.Ö. 29'da Bastarnialıların⁵⁵ Tuna nehrini geçip İlyria topluluklarından olan Moesilerin, Triballerin ve hatta Dardaniyalıların topraklarını yağma etmeleri, Makedonia *proconsulü* M. Licinius Crassus'a ordularını Tuna nehrinin aşağı kıyısına, Dobruca'ya geçirmesi için bir neden oluşturmuştur.⁵⁶ *Proconsul* Crassus bu fırsatı iyi değerlendirmiş, yalnızca

⁴⁸ Vell. Pat. II, 1.

⁴⁹ App. X. II. 10.

⁵⁰ App. X. II. 10. Tarihçi Livius da bu konuda konsul Fulvius Flaccus'un görevini tam olarak yerine getirdiğini, sonuca varıncaya kadar ilerlemenin tek çözüm olduğunu aktarmaktadır. Bkz. Liv. XL. 16.

⁵¹ Akşit 1985, Cilt 1, 48.

⁵² M.S. 14 – 37 arasında imparator.

⁵³ Vell. Pat. II. 39, 3.

⁵⁴ App. X. V. 30. Appianus burada Moesialılar yerine Mysialılar adını kullanmıştır.

⁵⁵ Strabo'ya göre VII. 3. 17 Tyregetans ile Germania arasında kalan bölge Bastarnia ve burada yaşayanlar da Bastarnialılar olarak adlandırılmaktadır.

⁵⁶ Mackendrick 1975, 127; Mommsen 1909, 13.

yağmacıları geri püskürtmekle kalmamış aynı zamanda birçok Moesi, Geta ve Trak kabilelerine de boyun eğdirmiştir. Öyle anlaşılıyor ki bu olaylar Crassus'un bölgeyi fethettiği anlamına gelmemekle birlikte Roma'nın bu bölgede askeri-siyasi gücünü hissettirmeye başlamış olduğunun bir göstergesi olmuştur.⁵⁷ Nitekim *proconsul* bölgede nüfus ve etkinlik açısından bir başka büyük topluluk olan Dardaniyalılarla fazla zaman kaybetmemiş,⁵⁸ hızlı bir şekilde kuzeydeki Scordiscilerin⁵⁹ ve kuzeydoğudaki Moesilerin üzerine yürüyerek bu toplulukları yatıştırmıştır. Bunun ardından bölgede Sarmatlar bir tehlike olarak ortaya çıkmış, bunlara karşı da kumandan L. Tarius Rufus M.Ö. 16'da gönderilmiş ve başarı sağlanarak bölge yatıştırılmıştır.⁶⁰

Caesar senato oturumu sırasında düzenlenen bir suikast ile M.Ö. 44 yılında öldürülmeden önce Dacia ve Parthia üzerine yürümeyi planlamıştır.⁶¹ Caesar Gallia'yı almak ve Ren nehrini imparatorluğa sınır yapmak için dokuz yıl harcamıştır.⁶² Bununla beraber Roma için en tehlikeli düşmanlardan bazılarının kuzeyde olduğunu da bilmıştır. Bütün bunlar gösteriyor ki, Caesar kuzeyden gelen yabancı kavimlerin Avrupa'daki varlıklarına ilk dikkat çeken ve Roma aleyhine tehlike oluşturduklarını ilk fark eden ve bu tehlikeye karşı önlem alınması gerektiğini söyleyen ilk yöneticilerden birisi olmuştur. Ancak içinde bulunduğu durumda tüm düşmanlara birden savaş açamayacağını bildiğinden, işe Gallia ile başlamaya karar vermiştir.⁶³

Caesar'ın Dacların üzerine yürümesi mantıklı ve kabul edilebilir bir plan olarak görülmüştür ve yalnızca Dacia'nın ilhakı ile değil Tuna bölgesinin ve Balkanlar'ın da imparatorluğa katılmasını sağlayacak bütünsel bir plandır. Ancak bu işi imparatorluk döneminde Tiberius başlatabilmiştir.⁶⁴ Caesar bu planları yaparken aklından geçen en önemli şey Roma'nın kuzey sınırlarının

⁵⁷ Cass. Dio, XXIII. 3; ayrıca Mommsen 1909, 13 vd.

⁵⁸ Strab. VII. 5. 7; Dardaniyalılar doğuda Traklar, kuzeyde Makedonlarca çevrilmiş olan bölgede yaşamışlardır bkz. Plin, Nat. Hist., III, 149.

⁵⁹ Scordisciler Scordistler olarak da adlandırılmış Kelt topluluklarıdır. Bkz. Strab. VII. 3. 2; oturdukları yer hakkında VII. 3. 2; VII. 5. 10 – 12.

⁶⁰ Cass. Dio, XX. 3; L. T. Rufus buradaki askeri başarılarından dolayı Konsüllük kazanmıştır bkz. Plin. Nat. Hist. XVIII, 37; Ayrıca bkz. Syme 1999, 203.

⁶¹ Vell. Pat., II. 59; Suet. Caes. XLIV; ve Aug. VIII; Ayrıca Lucius Cotta'nın Caesar'a kral unvanının verilmesini önerceği, çünkü kehanet kitaplarında Parthları yalnızca bir kralın yenebileceği yazılı olduğu da aynı tarihçi tarafından kaydedilmiştir. Burada da Parthlarla savaşma isteği görülmüştür. Bkz. Caes. LXXIX.

⁶² M.Ö. 58 – 49 arası. Bkz. Tac. Ann. IV. 34. 3; ve Suet. Caes. XXV; Bazı modern kaynaklarda M.Ö. 58 – 50 arası görülmektedir. Örn. Tekin 2008, 218.

⁶³ Suet. Caes. XXII; ve Syme 1999, 180.

⁶⁴ Res Gest. 30.

güvenliğini sağlamada Daclardan faydalanmak olmalıdır.⁶⁵ Fakat Dacia'nın ele geçirilmesi gerek bölgenin zorlayıcı coğrafi koşullarına, gerekse Dacların savaşçı kişiliklerine bağlı olarak uzamış ve imparator Traianus dönemine, M.S. 106'ya kadar gerçekleştirilememiştir.⁶⁶ Ayrıca Augustus'la başlayan *principatus* dönemi öncesinde politik ilişkiler de oldukça zayıftır.

Yukarıda zaman sınırını biraz aşarak aktarmaya çalıştığımız olaylar Roma'nın İtalya'nın kuzey sınırını aşarak Orta Avrupa ve Balkanlar'a giden yola hakim olmak amacıyla giriştiği Adriyatik kıyıları ve sonrasında Tuna bölgesinin fethedilmesi sürecinin ilk dönemini oluşturmaktadır. Bu dönem içinde Roma'nın en önemli silahı olan ele geçirdiği bölgeleri Romalılaştırmak fikrini henüz başlatmadığı görülmektedir. Ancak, Roma ile bu bölge halkları arasındaki ilişkilerin bir sonraki dönemini oluşturan ve imparator Augustus'la başlayıp *Principatus* dönemi (M.Ö. 27 – M.S. 284) olarak adlandırılan dönemdeki ilişkiler, Roma'nın bölgeyi Romalılaştırmak amacına karşı yerli halkların buna direnişlerini içermektedir.

Kaynakça

I. Antik Çağ Edebi Eserler – Epigrafik ve Nümizmatik Kataloglar

- App. *Mith.* Appianus of Alexandria, *Illyrica*, in *The Civil Wars*, Penguin Books, London, 1996.
- App. X Appianus of Alexandria, *Illyrica*, in *The Civil Wars*, Part 2, Penguin Books, London, 1996.
- Cass. Dio. Cassius Dio Cocceianus, *Dio's Roman History*, Harvard University Press, Loeb Classical Library, Cambridge, 1989.
- CIL III Mommsen Otto Hirschfeld, Alfred von Domaszewski, *Corpus Inscriptionum Latinarum*, 3/1, Inscriptiones Illyrici, Reimer Press, Berlin 1873.
- Cic. *Att.* Cicero M. T., *Letters to Atticus*, Edt. And Trans. Shackleton – Bailey, VII Vol. Cambridge, 1965 – 1970.
- Eutr. Eutropius, *Breviarium Historiae Romanae*, Çeviren, Çiğdem Menzilioğlu, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2007.
- Head 1911 Head V. Harcley, *Historia Numorum a Manual of Greek Numismatics*, Clarendon Press, Oxford, 1911.
- Liv. Titus Livius, *Ab Urbe Condita (The History of Rome from its Foundation)*, Trans. by Henry Bettenson, Penguin Books, London, 1976.
- Plin. *Nat. Hist.* Pliny the Elder, *Historia Naturalis*, Trans. by Joyce Irene Whalley, Victoria and Albert Museum, London, 1982.

⁶⁵ App. *Mith.* 55.

⁶⁶ Dac halkı ve Dacia'nın coğrafyası ile ilgili bkz. Strab. VII. 3. 11 – 13; Eliade 2006, 1 – 31; Dacia'nın fethi ile ilgili bkz. CIL. III. 1. 1627; Akşit 1985, Cilt 1, 183.

- Polyb. Polybius, *The Histories*, Trans. by W.R. Paton, Loeb Classical Library, Harvard University Press, Cambridge, 1922.
- Res Gest. Augustus, *Emperor of Rome, Res Gestae Divi Augusti*, as Recorded in the Monumentum Ancyranum and the Monumentum Antiochenum, Edt. Rex Wallace, Wauconda, Bolchazy – Carducci Publishers, 2000.
- Strab. Strabo, *Geography*, Trans. L. Joney Horace, Loeb Classical Library, Harvard, 1924.
- Suet. Gaius Suetonius Tranquillus, *On İki Caesar'ın Yaşamı*, Çevirenler, Fafö Telatar – Gül Özaktürk, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2008.
- Tac. *Ann.* Tacitus Cornelius, *The Annals of Imperial Rome*, Translated, Michael Grant, Penguin Books, Harmondsworth, 1988.
- Vell. Pat. Velleius Paterculus, *Compendium of Roman History, Velleius Paterculus*, Trans., by Frederick W. Shipley, Harvard University Press, Cambridge, 1998.

II. Arkeolojik ve Monografik Eserler

- Akşit 1985 Akşit O., *Roma İmparatorluk Tarihi*, 2 Cilt, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları., İstanbul.
- Alföldy 1974 Alföldy G., *Noricum*, Translated by Anthony Birley, Routledge & Kegan Press, London.
- Demircioğlu 1998 Demircioğlu H., *Roma Tarihi I. Cilt Cumhuriyet I. Kısım*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Eliade 2006 Eliade M., *Zalmoksis'ten Cengiz Han'a*, Çeviren Ali Berktaş, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- István – Mócsyi –
- Barkóczi 1963 Istvan B., - Mócsyi, A., - Barkóczi, L., *Pannonia Története*, Edt., Harmatta János, Tankönyv Press, Budapest.
- Mackendrick 1975 Mackendrick P., *The Dacian Stones Speak*, North Carolina Press, Capel Hill, 1975.
- Mócsyi 1974a Mócsyi A., *Pannonia A Korai Császárság Idején*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Mócsyi 1974b Mócsyi A., *Pannonia and Upper Moesia*, Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Mommsen 1809 Mommsen Th., *The Provinces of Empire Vol. 1*, Translated by William P. Dickson, Ares Publishers INC, Chicago.
- Ridley 1987 Ridley R.T., *History of Rome*, L'Erma di Bretschneider Press, Rome.
- Robert – Dise 1991 Robert L. – Dise, Jr., *Cultural Change and Imperial Administration, The Middle Danube Provinces of Roman Empire*, Peter Lang Pres, New York.
- Scullard 1980 Scullard H.H., *A History of the Roman World 753 – 146*, Methuen & Co. Ltd Press, New York.
- Syme 1999 Syme R., *Provincial at Rome and Rome and The Balkans 80 BC.-AD 14*, Edt. Anthony Birley, University of Exeter Press, Great Britain.
- Tekin 2008 Tekin O., *Eski Yunan ve Roma Tarihinin Giriş*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Wilkes 1969 Wilkes Jhon J., *Dalmatia*, Routledge & Kegan Paul Press, London.
- Wilkes 1992 Wilkes Jhon J., *The Illyrians*, Blackwell Publish, Cambridge.
- Zsolt 2003 Zsolt V., *The Ripa Pannonica in Hungary*, Akadémiai Kiadó, Budapest.